

Ἡ κατωτέρω ἐπιστολὴ εἶνε ἀπάντησις τοῦ Κοραῆ πρὸς τὴν ἀδελφὴν τοῦ διδασκάλου Θεοφίλου Καίρη, ζήτησασαν παρ' αὐτοῦ δι' ἐπιστολῆς γαλλικόν τι βιβλίον πρὸς μετάφρασιν. Διὰ τὰς ἐν αὐτῇ περιεχομένας σοφωτάτας παραίνεσις, νομίζομεν ὅτι ἐκ τῆς ἀναγνώσεως πάσα Ἑλληνὶς δύναται νὰ ἀρυσθῆ ὠφέλιμα μαθήματα περὶ τοῦ σκοποῦ, εἰς ὃν ὀφείλει νὰ ἀποβλέπῃ ὁ βίος αὐτῆς ἐν τῇ κοινωνίᾳ.

ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΕΛΛΗΝΙΔΑΣ

Ἐκ Παρισίων, 28 Ἰανουαρίου 1815.

Φιλτάτη θυγάτηρ Εὐανθία!

Ἐπειδὴ πῶς ἄλλως ἔχω νὰ φανερώσω ὅσην μ' ἐπροξένησεν ἀπροσδόκητον χαρὰν ἡ ὠραία σου ἐπιστολὴ, πλὴν δίδων τὴν ὁποῖαν ἤθελα σὲ δώσειν ὀνομασίαν, ἐν ἡμῶν ἀληθῆς καὶ γνήσιός σου πατῆρ; Φιλτάτη λοιπὸν θυγάτηρ, ἐπαινω σοὺ τὴν παιδείαν, καὶ μάλιστα τὴν προθυμίαν νὰ τὴν αὐξήσῃς καὶ νὰ τὴν κοινωνήσῃς εἰς τοὺς ἀπαιδευτούς.

Ἄλλ' ἂν ἀγαπᾷς νὰ τὴν αὐξήσῃς, πρέπει νὰ ἀποφύγῃς τὸν ὅποιον τρέχεις μέγαν κίνδυνον, νὰ μείνῃς καὶ τῶν πλέον ἀπαιδευτῶν ὑποδεεστέρα. Ἄν ὁ ἀδελφός καὶ εὐεργέτης σου ἦναι ἀρετὸς νὰ σὲ διδάξῃ καὶ τὸν κίνδυνον καὶ τὰ μέσα τῆς ἀποφυγῆς, δὲν θέλουν ὅμως εἰσθαι περιτταὶ οὐδ' ἐμοῦ τοῦ γέροντος αἱ συμβουλαὶ, ἐὰν ὡς φιλοστόργου πατρὸς παραγγελλίας δώσῃς εἰς αὐτὰς προσοχὴν.

Ἀνάγκη εἶναι πρὸ πάντων, φίλη Εὐανθία, νὰ μὴ σὲ λανθάνῃ τί σημαίνει ἡ σοφία. Ὅσα σ' ἐδίδαξε, καὶ ὅσα μέλλει νὰ σὲ διδάξῃ ὁ ἀγαπητότός σου ἀδελφός, εἶνε ὄργανα καὶ μέσα τῆς σοφίας, ὅχι αὐτὴ ἡ σοφία. Ἐπειδὴ ὅλα ταῦτα, ἢ καὶ τὰ πλεῖοτερα, δύναται τις νὰ μάθῃ, καὶ μ' ὅλα ταῦτα νὰ μείνῃ ἄσοφος, ἢ μᾶλλον καὶ αὐτῶν τῶν ἀσώφων ἀσώφωτερος καὶ ἀπαιδευτώτερος. Ἡ ἀληθινὴ σοφία, τέκνον ἀγαπητόν, εἶνε, ὡς τὴν ὠρίζαν οἱ πρόγονοί μας, ἡ Τέχνη τοῦ βίου.

Καθὼς διὰ νὰ κτίσῃ τις οἶκον, πρέπει νὰ ἦναι οἰκοδόμος, νὰ ῥάψῃ ἐνδύματα, ῥάπτῃς, καὶ καθεξῆς, ὁμοίως δι' ὅλας τὰς ἀνθρωπίνους χρείας, ὅ,τι θέλει τις νὰ κατασκευάσῃ μὲ τὰς ἰδίας του χεῖρας, ἀνάγκη εἶνε νὰ γνωρίζῃ τὴν τέχνην τῆς κατασκευῆς του. Παρόμοια καὶ διὰ νὰ ζήσῃ τις, ὡς πρέπει, εἰς τὸ ὅποιον ἡ φύσις τὸν ἐγέννησε γένος, ἢ ἡ τύχη τὸν ἐδιώρισε βίου ἐπάγγελμα, πρέπει νὰ μάθῃ τὴν τέχνην τοῦ βίου. Ἡ τέχνη αὕτη δὲν ἀλλάσσει ἀλλὰ προσδιορίζεται μόνον ἀπὸ τὰς διαφόρους τῆς τύχης ἢ τῆς φύσεως περιστάσεις, εἰς τῶν ὥστε ἄλλως ζῶσιν αἱ γυναῖκες παρὰ τοὺς ἄνδρας, ἄλλως πάλιν ἐκ τούτων οἱ Προφῆσορες παρὰ τοὺς πραγματευτάς, καὶ οὗτοι πάλιν ἀπὸ τοὺς ἰδίως ὀνομαζομένους τεχνίτας :

ὅλοι ὅμως εἰς τὸν αὐτὸν σκοπὸν τῆς τέχνης τοῦ βίου ἐπιθυμοῦντες νὰ κτυπήσωσιν, ἤγουν νὰ ζήσωσιν εὐδαιμόνως. Ἀλλὰ τὸ εὐδαιμόνως τοῦτο σημαίνει ἐναρέτως· διότι ὅστις ἐλπίζει νὰ εὐδαιμονήσῃ χωρὶς ἀρετὴν, βύσκειται ἀπὸ ματαιάς ἐλπίδας, πλανώμενος ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, ἕως νὰ φθάσῃ εἰς τὴν τελευταίαν του ὥραν, καὶ τότε νὰ καταλάβῃ ὁ ἄτεχνος καὶ ἄτυχος, ὅτι ἔτρεξε τὸ στάδιον ὅλον τοῦ βίου χωρὶς τὴν πολυτίμον τέχνην τοῦ βίου. Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὴν ἔρευναν πῶς ἔχει νὰ ἀποκτήσῃ τὴν τέχνην ταύτην ἡ καλὴ καὶ ἀγαθὴ Εὐανθία.

Τὴν σεμνότητα καὶ μετριοφροσύνην, ἀναγκαίας ἀρετὰς εἰς ὅλους, ἡ φύσις ὅμως τὰς ὠρίσειε στολισμὸν τῶν γυναικῶν ἰδιαίτερον. Ἀπόδειξις τούτου εἶνε ἡ καθημερινὴ πείρα καὶ ἡ κρίσις, μὲ τὴν ὁποῖαν, συμφώνως ἄνδρες καὶ γυναῖκες, κρίνομεν ὅλοι τοὺς ἔχοντας τὰς ταύτας ἀρετὰς, ἢ τὰς ἐναντίας κακίας. Ἀλαζῶν καὶ κομπαστῆς ἀνὴρ ψέγεται ὀλιγώτερον παρὰ γυναῖκα κομπάστριαν. Κατηγοροῦν τὸν ἄσεμον ἄνδρα ὅσοι ἔχουσιν ἦθῃ χρηστά· ἀλλὰ γυναῖκα ἄσεμον καὶ αὐτοὶ οἱ ἄσεμοι ἄνδρες ἀναγκάζονται νὰ κρίνωσι βδελυκτῆν· ὡς ἐξ ἐναντίας τῆς σεμνῆς καὶ μετριοφρονος γυναικὸς οἱ ἔπαινοι, εἰς τὸν μετριοφρονα καὶ σεμνὸν ἄνδρα γίνονται ἐχθιασμοί. Διατί; διότι ἔλαβεν ἡ γυνὴ παρὰ τὸν ἄνδρα πλεῖοτερα ἀπὸ τὴν φύσιν βοηθήματα νὰ ἦνε σεμνή.

Τὰ πλεῖοτερα ὅμως ταῦτα βοηθήματα κινδυνεύουν νὰ ματαιωθῶσιν, ὅχι μόνον ἀπὸ τὴν ἀπάτην τῶν κακῶν παραδειγμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ ὁ φίλος ἀδελφός σου μακρὰν σὲ κρατεῖ, καὶ σὺ ἀπ' ἐαυτῆς εὐκόλον εἶνε νὰ κρατηθῆς, ἐπειδὴ εἶνε ἐξω σου. Ἄλλ' εἰνέ τις ἄλλος ἀπατεὼν, Εὐανθία, τόσον πλέον δυσφύλακτος, ὅσον εἶνε ἐσωτερικὸς καὶ σύντροφος ἀχώριστος ἡμῶν, τὸν ὅποιον ἡ φύσις μᾶς ἀναγκάζει νὰ συνακαστρεφώμεθα καθ' ἡμέραν, καθ' ὥραν, κατὰ πᾶσαν ὥραν στιγμῆν. Ἐξέυρεις τίς εἶνε ὁ πλάνος οὗτος; Ἡ ἰδία μας ταλαίπωρος κεφαλή. Καὶ τὸ δυσκολώτερον τῆς ὁποίας ὀλίγον ἀρχήτερα ἔλεγα Τέχνης τοῦ βίου μέρος εἶνε, νὰ φούγη τις τοῦ πλάνου τούτου τὰς ἀπατηλὰς κολακείας. Καὶ ἂν δὲν μὲ πιστεύῃς, ἀκουσε τὰ χρυσὰ τοῦ χρυσοῦ μας Πλάτωνος λόγια : «Τὸ γὰρ ἐξαπατᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' αὐτοῦ πάντων γκαλεπώτατον· ὅταν γὰρ οὐδὲ σμικρὸν ἀποστατῇ, ἀλλ' αἰεὶ παρῆ ὁ ἐξαπατήσων, πῶς οὐ «δεινόν»; Ἡ δυσκολία τῆς φυλακῆς γίνεται τόσον μεγαλητέρα, ὅσον ἔχει προτερήματα πλεῖοτερα ὁ ἀπατῶμενος καὶ σπανιώτερα, ἂν καὶ ἔπρεπε νὰ ἦνε ὅλον τὸ ἐναντίον. Τοῦτο σὲ λέγω, ὅχι διὰ νὰ σ' ἐμποδίσω ν' αὐξήσῃς τὴν εἰς τὰ μαθήματα προκοπὴν σου, ἀλλὰ νὰ σὲ κάμω προσεκτικωτέραν ἐναντίον τοῦ ἀπατεῶνος.

Ἴδου τί ἐνδέχεται νὰ σὲ λέγῃ κολακεύων

καθ' ἡμέραν ὁ πλάνος· «Εὐανθία, σὺ εἶσαι τοῦ πολλὰ μικροῦ ἀριθμοῦ τῶν γυναικῶν, καὶ εἰς τὰς Κυδωνίας Ἰσως ἡ μόνη λογία». Ἄν πιστεύσης τὰ δολερὰ ταῦτα λόγια τοῦ πλάνου, αὐτὸς θέλει σὲ κάμει ν' ἀμελήσης τὸ ἀπ' οὐσα ἐδιδάχθης ἢ διδάσκεισαι ἀξιολογώτερον μάθημα, τὴν τέχνην τοῦ βίου. Πρόσεχε, τέκνον, διὰ τοὺς οἰκτιρομῶς τοῦ Θεοῦ. Ὅσον εἶνε μεγαλειότερος ὁ κίνδυνος, τόσον πλέον ἀγρυπνος πρέπει νὰ στέκης ἐναντίον τοῦ πλάνου. Ὅσάκις αὐτὸς σὲ κολακεύει μὲ τοιούτους σατανικοὺς λογιμοὺς, πρόβαλλε σὺ ἐναντίον του τὸν ἀληθινὸν καὶ φρόνιμον τοῦτον λογισμόν. «Ἡ κοινὴ τοῦ γένους ἡμῶν δυστυχία μὲ κατασταίνει μίαν τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ. Ἐὰν ἐγεννώμην εἰς τοὺς χρόνους τῆς προγονικῆς λαμπρότητος, ἤθελα εἶσθαι ἡ ἐσχάτη Ἰσως τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν καλῶς ἀνατετραμμένων γυναικῶν· καὶ ἐπειδὴ ἡ Ἑλλάς ἤρχισε νὰ αἰσθάνεται τὸν πόθον τῆς λαμπρότητος ταύτης, πιθανὸν ὅτι μετ' ὀλίγας ἐτῶν ἑκατοντάδας, ἂν ἦτο δυνατόν νὰ ἀναβιώσω, θέλω πάλιν λογιζεσθαι μία τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ.» Ὅποια ἦτον ἡ κατάστασις τῶν προγόνων ἡμῶν, ὁποία θέλει εἶσθαι, σὺν Θεῷ, τῶν ἀπογόνων μας, εἰς τοιαύτην σήμερον καταστάσιν εἶνε ἡ φωτισμένη Εὐρώπη, ὅπου εὐρίσκονται πολλαὶ γυναῖκες στολισμέναι μὲ παιδεῖαν, ὄχι Προφασσῶρων ἀδελφαί, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῆς ἐσχάτης τάξεως τῶν πολιτῶν.

Βλέπεις λοιπὸν, ἀγαπητὸν τέκνον, ὅτι ἡ παιδεία, ἀντὶ νὰ σοῦ ἐξεπάρῃ τὸν νοῦν, πρέπει νὰ σὲ παρακινήσῃ εἰς δοξολογίαν Θεοῦ, πρῶτον μὲν ὅτι σ' ἐγέννησεν εἰς τοιαύτην χρόνου περίοδον, ὅταν ἡ ταλαίπωρος ἡμῶν πατρὶς ἄρχισε νὰ αἰσθάνεται τὰ καλὰ τῆς παιδείας· ἔπειτα ὅτι καὶ σ' ἐγέννησεν ἀδελφὴν ἀνδρὸς ἰκανοῦ νὰ σὲ στολίσῃ μὲ παιδεῖαν. Ἡ πλέον ὁμως εὐπρόσδεκτος εἰς τὸν δημιουργὸν δοξολογία (πάλιν σὲ τὸ λέγω) εἶνε νὰ κατευθύνῃς ὅσῃν ἔχεις, καὶ ὅσῃν μέλλεις ν' ἀποκτήσης παιδεῖαν, εἰς τὴν ἀνωτέραν ὄλων τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν Τέχνην τοῦ βίου, καὶ νὰ τὴν μάθῃς τόσον καλὰ, ὥστε νὰ ἦσαι καλὴ νὰ τὴν παραδίδῃς μὲ λόγον καὶ μὲ ἔργον, καὶ εἰς τὰς συνηλικιωτίδας σου παρθένους, καὶ, ὅταν σὺν Θεῷ ὑπανδρευθῇς, εἰς τὰ τέκνα σου, διὰ νὰ δείξῃς μὲ ταύτην σου τὴν ἐπιμέλειαν, ὅτι εἶσαι γνήσιον τῆς Ἑλλάδος τέκνον, καὶ νὰ ἐπιταχύνης τὸ κατὰ σὲ τὴν ἀναγέννησιν τῆς κοινῆς ἡμῶν μητρὸς καὶ πατρίδος.

Εἰς τὴν ἐξουσίαν σου, φίλη θυγάτηρ, δὲν ἦτον νὰ γεννηθῇς πρὸ πολλῶν, ἢ μετὰ πολλὰς ἑκατοντάδας ἐτῶν, οὐδὲ νὰ ἐξισωθῇς μὲ τὰς παρελθούσας ἢ μὲ τὰς μελλούσας Ἑλληνίδας· εἰς τὴν ἐξουσίαν σου ὁμως εἶνε (μὴν ἀμφιβάλῃς ὅτι) νὰ ὑπερβάλῃς πολλὰς ἀπὸ τὰς ἀρχαίας, καὶ νὰ μὴ σὲ ὑπερβάλῃ καμμία ἀπὸ

τὰς μελλούσας εἰς τὴν τέχνην τοῦ βίου, εἰς τὴν ὁποίαν μόνον στηρίζεται ἡ ἀληθὴς εὐδαιμονία, καὶ τῆς ὁποίας βραβεῖον εἶνε ἡ ἀθανασία.

Ταῦτα σὲ λέγει ἀπὸ βάθους πατρικῶν σπλάγχων ὁ γηραιὸς Κοραῆς. Ταῦτα μελέτα καθημέραν, ἂν θέλῃς νὰ εὐδαιμονήσῃς ζῶσα, καὶ ν' ἀφήσῃς ἀφίνουσα τὴν ζωὴν, ἀθάνατον ὄνομα. Σπούδασε, φίλον θυγάτριον, νὰ κατασταθῇς ὁμοία τῆς γυναικὸς, τὴν ὁποίαν ἐζήτηε ὁ Σολομών· σπούδασε, ἂν ἐρωτᾷ τις εἰς τὸ ἐξῆς, ὡς ἐκεῖνος, «Γυναῖκα ἀνδρείαν τίς εὐρήσει;» νὰ τὸν ἀποκρίνωνται οἱ γνωρίζοντές σε «Τὴν ἐξ Ἄνδρου Εὐανθίαν» . . .

Υγιάινε καὶ πρόκοπτε εἰς τὴν Τέχνην τοῦ βίου.

Ὁ εὐχέτης τῆς προκοπῆς σου
ΚΟΡΑΗΣ.

Ἡ γνωστὸν, ὁ Κοραῆς διατρίβων ἐν Γαλλίᾳ εὐρίσκειτο εἰς συχνὴν ἀνταπόκρισιν πρὸς τὸν πρωτοψάλτην ἐκεῖνον τῆς Σμύρνης Δημήτριον Λῶτον, μεθ' οὗ ἐκ νεανικῆς τοῦ ἡλικίας εἶχε συνδεθῆ διὰ τοσοῦτον στενῆς φιλίας. Ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ ταύταις ὁ Κοραῆς, ἔργον χρονογράφου πολλὰκις ἀνακαθάνων, ἀνεκοῖνου εἰς τὸν πρωτοψάλτην τὰ περιεργότατα συμβάντα τοῦ τότε καιροῦ, ὅσα ἀνέγραφον αἱ εὐρωπαϊκαὶ ἡμερίδες. Ἐκ τῶν πολλῶν τούτων ἐπιστολῶν του, αἵτινες δύναται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ὑπόδειγμα ἐπιστολικῆς ἕφους, παραθέτομεν ἐνταῦθα τὴν ἐπομένην, ἐν ἣ μετὰ σπανίας χάριτος ἀφηγεῖται γεγονότα τινὰ ἀξιοσημεῖωτα τῶν ἡμερῶν ἐκείνων.

ΠΕΡΙΕΡΓΑ ΣΥΜΒΑΝΤΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

Ἐν Μοντεπελιέρ 11 Ἰανουαρίου 1786.

Καιρὸς παντὶ πράγματι.

Νέα δὲν ἔχω νὰ σὲ γράψω, φιλόκαινε Κύρ Δημήτριε, παρεκτός ἂν ἀγαπᾷς ἀναπλάσματα τῆς διανοίας μου. Ἡ δεινὴ μέριμνα τῆς θέσεώς μου μὲ ἠνάγκασε νὰ ἀφεθῶ ἐκ πολλοῦ ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν γαζέτων· χθὲς ὁμως, περὶ δύσιν ἡλίου, ἀφοῦ ἐτελείωσα μερικὰς μελέτας ἰατρικὰς, μὴν ἔχων πλέον τι νὰ κάμω.—Ἰδοῦ, εἶπον πρὸς τὸν ἑαυτὸν μου, καιρὸς νὰ φροντίσω καὶ διὰ τὸν πρωτοψάλτην μου. Ὑπῆγα λοιπὸν εἰς τὸν καφενὲν, ἔπια μίαν λιμονάταν· μετὰ τὴν λιμονάταν ἐζήτησα τὴν γαζέταν καὶ εἰς τὴν γαζέταν εὐρήκα δύο νέα ἄξια τῆς περιεργείας σου.

Τὸ πρῶτον εἶναι: Ὁ πρωτότοκος υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ θρόνου τῆς Ἀγγλίας, διὰ τὰς μεγαλοπρεπεῖς του δαπάνας, ὑπέπεσεν εἰς χρέος 250 χιλιάδων Γουινέων (αἱ ὁποῖαι κάμνουσι πεντακοσίας σχεδὸν χιλιάδας βενέτικων φλωρίων). Ἄλλ' αὐτὸ δὲν εἶνε τίποτε· ἐπειδὴ καὶ ὁ πρωτοψάλτης τῆς Σμύρνης εὐρίσκεται καμμίαν φορὰν εἰς αὐτὴν τὴν ἀνάγκην μὲ τὸν ἀνθρακοπώλην καὶ ἀλευροπώλην του. Παρεκάλεσε λοιπὸν τὸν πατέρα του, ἢ νὰ αὐξήσῃ τὸ